

основі таких ресурсних можливостей, які є наявними на даний час, при цьому робити усе, щоб залучені у галузь інвестиції приносили користь і АПК, і всьому регіону.

Висновки. Дане дослідження дає підстави стверджувати наступне:

- підприємства АПК Чернігівської області є важливими суб'єктами ЗЕД України, здатними істотно підвищувати інноваційний рівень її економіки у процесі відповідного залучення та використання високотехнологічних ПП;
- ЗЕД підприємств харчової промисловості у Чернігівському регіоні, які є привабливим об'єктом зовнішнього інвестування, на сьогодні виступає потужним фактором інноваційно-інвестиційного розвитку усіх галузей АПК;
- використання ЗЕД підприємств харчової промисловості регіону як джерела надходження інвестиційних ресурсів у АПК повинно отримати своє адекватне відображення у програмних пріоритетах (місцевих, державних тощо);
- вирішальним критерієм конкурентоспроможності підприємств усіх галузей АПК на зовнішніх ринках продовольства стає еколого-енергетична висота усіх стадій виробництва і переробки сільськогосподарської продукції.

Джерела та література

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Том 1. / Пер. с англ. – М.-Л.: СОЦЭГИЗ, 1935. 371 с.
2. Про пріоритетність соціального розвитку села та АПК в народному господарстві. Закон України. // Відомості Верховної Ради, 1990, N 45, ст.602.
3. Статистичний щорічник України за 2004 рік. К.: Вид. «Консультант», 2005. – 591 с.
4. Чернігівщина 2004: Статистичний щорічник. Держкомстат України. Головне управління статистики у Чернігівській області. Чернігів, 2005. – 512 с.
5. Саблук П.Т., Малік М.Й., Валентинов В.Л. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 294 с.
6. Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевский П.П., Данилишин Б.М., Фащевський М.І. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України. – К.: Нічлава, 2002. – 690 с.
7. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол. А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
8. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці. – К.: Знання України, 2005. – 476 с.
9. Класифікація видів економічної діяльності: ДК 009-96. Видання офіційне. – К.: Держстандарт України, 1996. – 249 с.
10. Господарський кодекс України / Міністерство юстиції України. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 304 с.
11. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник. – М.: Гос. ун-т. Высшая школа экономики, 1990. – 480 с.
12. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 635 с.
13. Формування та розвиток аграрного ринку: Матеріали шостих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 16-17 січ. 2004 р. / Редкол.: П.Т.Саблук та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 586 с.
14. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України. / Відомості Верховної Ради, 1991, N 29, ст. 377.
15. Стратегія соціально-економічного розвитку Чернігівської області на період до 2015 року. Чернігів, 2004. – 204 с.
16. Світовий ринок товарів та послуг: Підручник. – Ч.1 / А.А.Мазаракі, Є.М.Воронова, В.В.Юхименко та ін.; За заг. ред А.А.Мазаракі. – К.: Київ. Нац. торг-екон. ун-т, 2005. – 319 с.
17. Пища и пищевые добавки. Роль БДА в профилактике заболеваний: Пер с англ. / Под ред. Дж.Ренсли, Дж.Донелли, Н.Рида. – М.: Мир, 2004. – 312 с.
18. Рудавська Г.Б., Тищенко Є.В., Притульська Н.В. Наукові підходи та практичні аспекти оптимізації асортименту продуктів спеціального призначення: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2002. – 371 с.
19. Созінов О.О. Принципи розвитку агросфери України у XXI столітті // Зб. Наук. Праць Інститут землеробства УААН. – К., 1999.- Вип.4. – С.91-96.
20. Підлісецький Г.М., Білоусько Я.К., Денисенко П.А., Коврига В.В., Питулько В.О. Матеріально-технічне забезпечення аграрного виробництва: тенденції і перспективи // Економіка АПК. – 2002. – №4. – с.8-16.

Брусенко М.А.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

Вступ. З введенням у дію Господарського кодексу України (ГКУ) істотно змінився правовий простір господарської діяльності вітчизняних підприємств, у т. ч. зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), де згідно із статтями 10, 68 і 258:

- зовнішньоекономічна політика України спрямована на регулювання державою відносин її суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання і захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника;
- підприємство самостійно здійснює ЗЕД як частину ЗЕД України;
- регулювання господарських відносин здійснюється з урахуванням суспільного розподілу праці та існуючих галузей народного господарства.

Що стосується Чернігівської області, то вона, згідно з Конституцією України, входить до переліку 27-и виділених адміністративно-територіальних одиниць. З прийняттям Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [2] області країни, у т.ч. Чернігівська, мають статус регіонів. І регіональним є те підприємство, яке діє саме у області, стимулювання розвитку якої передбачає:

- баланс загальнодержавних, регіональних а також місцевих інтересів розвитку, науково обґрунтовані пріоритетні напрями регіонального розвитку;
- програмно-цільовий підхід до регіональних проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища.

У даному дослідженні, під поняттям «галузь», згідно із ст. 260 ГКУ, розуміється сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності [1]. Під поняттям «територія» ми розуміємо адміністративні одиниці (міста і райони) Чернігівської області. Станом на 01.01.2005 р. всього у області було 3 міста обласного значення (Чернігів, Ніжин та Прилуки) та 22 адміністративні райони [3].

Історично склалося так, що Чернігівська область не увійшла до переліку індустріальних регіонів України. За територією область займає друге (після Одеської) місце, а за щільністю населення – останнє [4]. Якщо у внутрішньому валовому продукті (ВВП) України сільське господарство (разом з мисливством та лісовим господарством) у 2004 р. займало 10,4 %, то у області – 25 %. Якщо на одного представника економічно активного населення Дніпропетровської області у 2003 р. припадало 59,5 тис. грн. основних засобів і вводилося у дію нових основних засобів на суму 2,1 тис. грн., то у Чернігівській області, відповідно, 45,7 та 1,2 тис. грн., або на 23,2 % та 42,9 % менше. Експорт товарів у розрахунку на цього ж представника у Дніпропетровській області у 2004 р. складав \$3,26 тис., а у Чернігівській – тільки \$0,44 тис., або у 7,4 рази менше.

Розрахунки коефіцієнтів економічної безпеки (КЕБ), які були проведені Б.П.Бутком на прикладі України та Чернігівської області [5, с.163-178], свідчать про те, що, по-перше, рівень економічної безпеки регіону є недостатнім, по-друге, що область на сьогодні є інвестиційно непривабливою, по-третє, що для ліквідації такого становища державі разом із підприємцями необхідно провести у розрізі територій та галузей ряд ринкових та інноваційно-окреслених заходів.

Отже, дослідження територіально-галузевого аспекту ЗЕД регіональних підприємств є актуальною задачею, яка має наукове та практичне значення.

Постановка задачі. Стратегією розвитку регіону до 2015 року визначені механізми збільшення обсягів щорічного надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до \$55 млн. Але це збільшення очікується переважно шляхом реалізації інвестиційних проектів для крупних підприємств - ВАТ «ЧеЗаРа, ВАТ «Хімволокно» тощо [6]. Недостатня увага інвестування основної частки галузевих підприємств приділяється у поточних регіональних програмах [7]. А ці підприємства виробляють левову частку товарів та послуг, що саме і визначають потенціал внутрішньої та зовнішньої торгівлі. І їх слід не гаючи часу включати до загальної стратегії розвитку регіону, про що свідчать результати досліджень провідних вітчизняних вчених-регіоналістів [5; 8].

Метою даного дослідження є аналіз стану ЗЕД Чернігівського регіону та пошук дієвих резервів її розгортання, які дозволять здійснити інноваційні перетворення у матеріально-технічній базі (МТБ) територій та галузей області.

У відповідності із поставленою метою передбачено вирішити задачі:

а) узагальнення нових теоретичних положень і концепцій, розроблених сучасною вітчизняною наукою стосовно проблематики ЗЕД у регіонах України;

б) адаптування методичних засад визначення інвестиційного рейтингу регіону до визначальної специфіки його територій, галузей та підприємств;

в) проведення аналізу стану ЗЕД Чернігівського регіону та визначення пріоритетності зосередження інвестицій у конкретних територіях та галузях.

Результати дослідження. Проведені С.І.Дорогунцовим, Л.Г.Чернюк та іншими вченими дослідження дозволили отримати теоретичні висновки щодо глобалізації та регіоналізації як закономірності розвитку економіки регіонів. На їх думку, регіоналізація у національних межах виявляється у зростанні самоуправління розвитком регіональної економіки, зосередженні владних повноважень і господарської самостійності регіонів. Існуючий гео економічний потенціал може забезпечити Україні належне місце у світовому господарському комплексі. Але їй треба знайти можливості забезпечити вигоду від глобалізації, перетворити глобальну ринкову силу в продуктивну саме для національної економіки, комплексно використати комбінацію глобалізації з регіональною самодостатністю при повному забезпеченні національних інтересів [8, с.19-20].

Взагалі, вважає М.І.Долішній, здійснення територіальних досліджень варто проводити на основі врахування ієрархії дійсних цілей, де цілі розвитку менших територіальних утворень підпорядковуються цілям розвитку більших форм територіальної організації продуктивних сил [9, с.9]. Тобто Україна, її області та

райони повинні мати цілісну декомпоновану систему цілей розвитку, куди будуть інтегровані ЗЕД підсистем, їх інвестиційна привабливість тощо.

Таблиця 1. Обсяги експорту-імпорту товарів та послуг в Україні а також у містах обласного значення та районах Чернігівської області за 2004 рік

Території	Експорт		Імпорт	
	товари	послуги	товари	послуги
Україна, млн.дол.США*				
Усього	32666,1	5307,0	28996,8	2058,6
Діапазон максимального та мінімального рівня показників по регіонах				
Донецька область	8343,6	X	X	X
м.Севастополь	61,4	X	X	X
м.Київ	X	X	6491,2	X
м.Севастополь	X	X	34,1	X
м.Київ	X	762,8	X	X
Чернівецька область	X	1,1	X	X
м.Київ	X	X	X	464,3
Чернівецька область	X	X	X	0,6
Чернігівська область, тис.дол.США**				
Область	245378	4311,6	209404	9213,4
м.Чернігів	122788	4054,9	74106	6167,5
м.Ніжин	4739	7,2	690	-
м.Прилуки	51831	3,3	81542	3005,2
Райони Чернігівської області				
Бахмацький	2213	-	1551	-
Бобровицький	-	-	2692	-
Борзнянський	601	-	-	-
Варвинський	106	-	301	-
Городнянський	1332	-	698	-
Ічнянський	591	-	91	-
Козелецький	865	186,5	244	-
Коропський	711	0,2	3315	-
Корюківський	46920	45,7	34426	-
Куликівський	73	-	1186	1,4
Менський	321	0,3	1909	15,0
Ніжинський	1705	-	12	-
Новгород-Сіверський	1635	-	107	-
Носівський	160	-	36	-
Прилуцький	3244	-	284	-
Ріпкинський	1741	-	4356	-
Семенівський	1225	0,1	20	-
Сосницький	647	0,2	953	2,6
Чернігівський	62	13,1	871	21,7
Щорський	1858	0,1	14	-

*Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К.: Вид. «Консультант», 2005 р.

**Статистичний щорічник «Чернігівщина – 2004». Головне управління статистики у Чернігівській області. – Чернігів, 2005.

Попередні висновки підтримуються і результатами досліджень М.П.Бутка, де, стосовно умов Чернігівської області виділено 5 блоків стратегії транснаціоналізації її економіки: А – створення сприятливих організаційно-економічних умов для нарощування та реалізації експортного потенціалу; В – підвищення результативності і ефективності процесів іноземного інвестування; С – інтенсифікація ділової активності на територіях пріоритетного розвитку; D – розвиток спільного підприємництва на базі виробничої та науково-технічної кооперації; Е – розвиток транскордонного співробітництва [5, с.326-327].

Концепція створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей і підприємств (розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2004 р. №208-р.), ділить рейтинги у діапазонах: 1) коротко- і довгострокові; 2) найвища кредитоспроможність і дефолт; 3) позитивний, стабільний чи негативний стан:

(i) регіонів (сукупність економічних показників і політичних факторів, бюджет і міжбюджетні відносини, макроекономічна політика). Методологічна основа – це аналіз якісних та кількісних показників і середовища діяльності;

(ii) галузей економіки (аналіз статистичної інформації про показники їх розвитку, розрахунок індексів ділової активності (ІДА) за методиками світових інвестиційних фондів, банків і корпорацій, які призначаються для використання суб'єктами господарювання при розробленні проектів їх розвитку, а також є орієнтирами для інвесторів, що оцінюють інвестиційну привабливість регіону;

(iii) суб'єктів господарювання: (якісний та кількісний аналіз результатів їх діяльності, а також специфіка внутрішнього та зовнішнього їх середовища).

За даними таблиці 1, частка ЗЕД Чернігівської області у ЗЕД України не відповідає потенційним можливостям регіону. Так, у експорті товарів вона була у 2004 р. лише 0,75 %, а у імпорті – 0,72 %.

**ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ**

Мізерним був і обсяг експорту-імпорту послуг. Для порівняння, експорт товарів у Чернігівській області був у 34 разів меншим, ніж у Донецькій області, а імпорт товарів – у 31 раз меншим, ніж у Києві. Звичайно, обсяги ЗЕД Чернігівської області перевищували її рівень у інших регіонах країни. Але близькість регіону до групи аутсайдерів у питаннях ЗЕД вимагає посилення уваги до проблем його інвестиційної привабливості.

Варто також звернути увагу і на розподіл ЗЕД всередині Чернігівського регіону. Так, у експорті товарів 50 % припадало на м.Чернігів. Якщо ж до обсягу експорту товарів, який здійснювали міста області, долучити експорт товарів з Корюківського району (целюлозно-паперова промисловість), то їх частка становитиме 92,2 %. Аналогічне співвідношення міст і районів у ЗЕД області спостерігається також по експорту послуг та імпорту товарів і послуг.

Таблиця 2. Зовнішня торгівля в Україні* та у Чернігівській області**, дані статистичної звітності за 2004 р., млн. дол.США

Показники	Україна	Регіон
Кількість підприємств, що здійснюють:		
експорт товарів	13573	238
імпорт товарів	19545	223
Кількість країн-партнерів	162	96
Обсяги експорту товарів	32666,1	245,4
Обсяги імпорту товарів	28996,8	209,4
Кількість підприємств, що здійснюють:		
експорт послуг	3729	39
імпорт послуг	2841	33
Обсяги експорту послуг	5307,9	4,3
Обсяги імпорту послуг	2058,6	9,2
Питома вага (%) м.Києва, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської, Полтавської, Харківської областей у:		
експорті товарів	77,7	X
імпорті товарів	51,4	X
Питома вага (%) міст Чернігова, Ніжина та Прилук у:		
експорті товарів	X	73,1
імпорті товарів	X	74,6
Товарна структура зовнішньої торгівлі (%):	100,0	100,0
продовольча група:		
експорт	10,7	18,4
імпорт	6,6	28,0
мінеральні продукти:		
експорт	13,2	19,1
імпорт	37,4	0,1
маса з деревини:		
експорт	1,2	18,0
імпорт	2,7	15,9
текстиль та вироби з текстилю		
експорт	2,7	20,8
імпорт	3,4	12,0
Прямі іноземні інвестиції за ВЕД: усього	8353,9	95,8
у т.ч. : сільське господарство,		
мисливство та лісове господарство	227,1	3,9
промисловість	3824,0	66,4
з неї харчова промисловість та перероблення сільськогосподарської		
продукції	1123,7	65,2
будівництво	246,9	19,5
оптова і роздрібна торгівля тощо	1567,5	5,1

*Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К.: «Консультант», 2005 р.

**Статистичний щорічник «Чернігівщина – 2004». Головне управління статистики у Чернігівській області. – Чернігів, 2005.

Одразу зазначимо, що згідно із статтею 4 Закону України «Про ЗЕД» [10] до видів ЗЕД відносяться, по-перше, експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили, по-друге, надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності (виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших), по-третє, наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності, і ще багато інших видів ЗЕД. Але висока агрегованість показників ЗЕД на рівні країни та регіону ускладнює аналіз впливу видової диверсифікації ЗЕД на динаміку загальних її масштабів.

З даних таблиці 2 видно, що зовнішня торгівля в Чернігівській області зокрема істотно відрізняється від зовнішньої торгівлі в Україні загалом. Але є й спільні риси. Наприклад, її географічна концентрація. Так,

якщо частка м.Києва та 7 індустріальних областей становить 77,7 % у експорті товарів в Україні, то частка м.Чернігова та міст Ніжина і Прилук – 73,1 %. Галузева зосередженість ЗЕД Чернігівської області на продовольчій групі, масі з деревини, текстилю та виробів з текстилю не сприяє надходженню до регіону ПІІ. У 2004 р. частка ПІІ регіону у країні складала лише 1,1 %. Загальний масштаб експорту товарів у розрахунку на одне підприємство-експортер Чернігівської області складає \$1,0 млн., а в Україні – \$2,4 млн., а імпорту товарів, відповідно - \$0,9 млн. і \$1,5 млн. Враховуючи значне перевищення цих показників у промислових регіонах України, Чернігівській області слід зосередитися на концентрації виробничих потужностей, які сприятимуть розгортанню ЗЕД та інвестиційних процесів.

На жаль, не виправдалися очікування щодо істотного підвищення рівня ЗЕД та інвестиційної привабливості Чернігівської області, які пов'язувалися із прийняттям Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Чернігівській області» від 18.11.2003 р. № 1250-IV. Головним чином, стверджує М.П.Бутко, це обумовлено гострою нестачею у підприємств вільних обігових коштів і власних інвестицій [5, с.344].

На сьогодні Чернігівською областю, Брянською областю Російської Федерації і Гомельською областю Республіки Білорусь вже підписана угода про створення Єврорегіону «Дніпро» (ЄРД) для: 1) підвищення рівня використання потенціальних можливостей даних регіонів; 2) освоєння сучасних механізмів активізації інвестиційних процесів в Чернігівському регіоні зокрема і України в цілому. Створення ЄРД базувалось на досвіді ЄС у процесі організації різного типу регіонів (єврорегіонів тощо). І формування підходів до функціонування ЄРД здійснювалося на основі документів, що визначають засади місцевого самоврядування (1985 р.) та загальні принципи розвитку як окремих Регіонів Європи (1996 р.), так і сталого розвитку європейського континенту (2000 р.).

Якщо ми розглянемо Європейську хартію місцевого самоврядування, прийняту 15.10.1985 р. у Страсбурзі - то відмітимо, що у її Концепції (п.3.1) закладено норму права і спроможності місцевих властей (в межах закону) здійснювати регулювання і управління саме суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення. Асамблея Регіонів Європи (АРЕ) 04.12.1996 року у м. Базелі прийняла Декларацію, яка підкреслила факт того, що Держава із стійкими регіональними політичними утвореннями, які мають власну законодавчу базу і власні фінанси, може оптимально вирішувати свої економічні та соціальні проблеми. Але даний контекст Декларації АРЕ поки фактично не відповідає конституційним правам окремої області чи району України, що вимагає зваженого його застосування.

Принципи сталого просторового розвитку європейського континенту, які були визначені конференцією 7-8.09.2000 року у м. Ганновері, наголосили на активній участі всіх регіонів у процесі Європейської інтеграції. Проте там висхідним був зафіксований принцип збереження “єдності у різноманітті”, який історично склався на європейському терені. Підкреслимо також те, що перелік керівних принципів, запропонованих європейській спільноті Ганноверською конференцією, не розглядається як юридично обов'язкові нормативні акти.

Слід враховувати і те, що структури субнаціональних органів влади країн ЄС відрізняються від українських. Так, у Німеччині нараховується 16 регіонів (земель), 426 округів та приблизно 16 тис. комун, а у Франції - 26 регіонів, 100 департаментів та 36,4 тис. комун. Типовою є істотна різниця між рівнем економічної розвиненості регіонів країн-членів ЄС. При цьому питома вага видатків із регіональних та місцевих бюджетів коливається у розрізі країн ЄС у межах від 4% у Люксембурзі і Португалії до 33% у Данії [11, с.9, 11].

Таким чином, участь Чернігівської області у формуванні ЄРД на основі врахування загального європейського інтеграційного досвіду створює дієві передумови визначення механізмів поглиблення міжнародних зв'язків як України так і Чернігівського регіону. З них, зокрема, варто виділити наступні:

1) вдосконалення форм прикордонних відносин між територіями окремих регіонів, спеціалізація цих територій в рамках регіональної стратегії розвитку;

2) вдосконалення транскордонних відносин між регіонами сусідніх країн, спеціалізація цих регіонів в рамках чинних національних стратегій розвитку;

3) вдосконалення національної стратегії розвитку України з врахуванням практичного досвіду реалізації регіональних програм і проектів типу ЄРД.

Висновки: Узагальнення вищенаведеного дозволяє стверджувати наступне:

- інвестиційні стратегії галузевих підприємств слід будувати з врахуванням потенційних можливостей руху власних товарів та послуг до зовнішніх ринків;
- інвестиційна стратегія та ЗЕД підприємства повинна вдосконалюватись через її узгодження з відповідною стратегією та ЗЕД галузі, регіону та держави;
- при формуванні інвестиційної стратегії і стратегії ЗЕД підприємства слід враховувати місцеві реалії внутрішньої і зовнішньої торгівлі і руху інвестицій;
- висхідний пункт дієздатної інвестиційної стратегії підприємства – чітке бачення суті взаємодоповнення (цілісності) внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Джерела та література

1. Господарський кодекс України. – Станом на 15 вересня 2004 р. – К.: ВЕЛЕС, 2004. – 164 с.
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 51, ст.548.
3. Статистичний щорічник «Чернігівщина 2004». Головне управління статистики у Чернігівській області. – Чернігів, 2005. – 512 с.

4. Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К.: Вид. «Консультант», 2005 – 588 с.
5. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці. – К.: Знання України, 2005. – 476 с.
6. Стратегія соціально-економічного розвитку Чернігівської області на період до 2015 року. – Чернігів, 2004. – 204 с.
7. Програма соціально-економічного розвитку області на 2005 рік. Чернігів, 2004. – 86 с.
8. Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевський П.П., Данилишин Б.М., Фашевський М.І. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України. К.: Нічлава, 2002. – 690 с.
9. Долішній М.І. Концептуальні засади розвитку адміністративного району // Соціально-економічні та екологічні проблеми розвитку адміністративних районів. Наукові доповіді міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 17-18.04. 1997 р.) / Інститут регіональних досліджень НАН України; Редкол.: Долішній М.І. (відп.ред.) та ін. – Львів: 1997. (частина І). – с.7-12.
10. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 29, ст. 377.
11. Иванов И.Д. Европа регионов // Мировая экономика и международные отношения. – 1997р. – №9. – с. 5 – 19.

Воронкова А.Э., Гринева Н.Е.

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ВЕКТОРНАЯ МОДЕЛЬ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРИОРИТЕТОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ

Постановка проблемы. Начало XXI века в мировом хозяйстве отмечено активизацией глобально-эволюционных и трансформационных тенденций в развитии экономики на основе интеграции стран, регионов, производств, технологий в системе ТНК, международной капитализации рынков. Весь трансформационный период становления независимости Украины связан с определением ее места в мировой системе хозяйствования и в различных интеграционных объединениях. Поскольку Украина занимает одно из первых мест в мире по показателю отношения объема внешнеторгового оборота к ВВП, то внешнеэкономическая деятельность Украины привлекает к себе повышенное внимание. Внешнеторговый оборот Украины практически совпадает с ее ВВП, а это означает, что весомая доля украинского бизнеса так или иначе связана с внешнеэкономическими операциями. Между тем коэффициент покрытия импорта экспортом в 2003 году был равен всего 1,12 [1]. В связи с этим возникает необходимость совершенствования ВЭД в направлении преобразования внешнеэкономических связей в активный фактор углубления рыночных реформ и включения Украины в международное разделение труда и мирохозяйственные интеграционные процессы с тем, чтобы в перспективе в Украине превалировала экспортноориентированная экономика. А это в свою очередь возможно лишь при проведении многовекторной интеграционной политики.

Несмотря на рациональность именно такого подхода, в политической и научной среде [1, 5, 7, 8, 9] явно преобладают две противоположные точки зрения. Первая - участие Украины в проекте Единого экономического пространства, который с самого начала его инициирования вызвал и продолжает вызывать неоднозначные, иногда диаметрально противоположные оценки его экономических целей, природы, параметров осуществления и возможных последствий. Второе - интеграция Украины в Европейское пространство, получение полноправного членства в ЕС и подчинение этой цели всех других направлений внешнеэкономической политики, включая отношения с Россией. Несмотря на противоречивость этих направлений, и в первом, и во втором случае мы имеем дело с экономической интеграцией.

Проблемы экономической интеграции уже длительное время изучаются отечественными и зарубежными учеными - экономистами. [2, 3, 4, 5, 6]. Между тем до настоящего времени в научной литературе не уделялось внимание вопросам многовекторного интеграционного взаимодействия, исследованию вариантов развития интеграционной системы взаимоотношений стран. Данная проблема комплексно не рассматривалась ни в одном источнике. Можно констатировать, что еще не сложилась теория многовекторной экономической интеграции.

В этой связи целью настоящей статьи является описание концептуальной модели региональных приоритетов международного сотрудничества Украины, а также возможных форм проявления многовекторной экономической интеграции.

Динамика внешнеэкономических связей Украины свидетельствует о том, что особенностью внешнеэкономической политики Украины является ее многовекторность, в основу которой положено приоритетное развитие экономических отношений с теми странами, которые рассматриваются как стратегические партнеры Украины. Это, в частности, отношения с Европейским Союзом (ЕС), странами Центральной и Восточной Европы (ЦЕ, ВЕ), новыми членами ЕС, странами - членами СНГ, странами - членами ЧЭС, США, Российской Федерацией, странами Азии, Африки, Китаем и др. Это подтверждается тем, что внешнеторговые операции проводились Украиной с партнерами 204 стран мира.

Из всего многообразия связей главными партнерами экспортно-импортных операций Украины являются Российская Федерация и Европейский Союз, причем Россия среди всех партнеров занимает доминирующее положение.

Основываясь на интеграционной теории экономического регионализма в геополитической стратегии Украины нами выделено три вектора углубленного экономического внешнеторгового сотрудничества, а именно ЕС, еврорегионы, включая страны Восточной и Центральной Европы, Россия и страны СНГ, которым соответствует три уровня международного сотрудничества (рис.1). Первый - международный уровень, которому соответст-